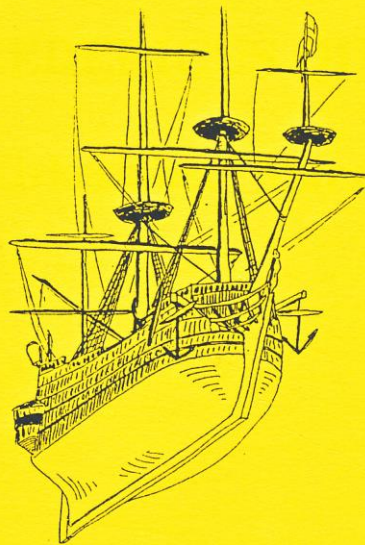

MÅRSLET... HER HVOR VI BOR

FREDERICUS QUARTUS
- Kirkeskibet i Mårslet Kirke

Mårslet Sogns Lokalhistoriske Forening

Hans Møller – Tegning Christoffer Bech

Fredericus Quartus

- Kirkeskibet i Mårslet kirke

Udgivet 1999

I 1699 i Chr.V's sidste leve- og regeringsår, mens JENS JUEL var generaladmiral og chef for admiralitetet, byggedes som nybygning nr. 10 på Holmen på den nye holm, det meget store orlogs- og linieskib FREDERICUS QUARTUS.

Efter tabet af Skåne, Halland og Blekinge i 1660 havde der i årtier hersket en næsten permanent krigstilstand mellem Sverige og Danmark om magten i Østersøen. Den danske orlogsflåde udbyggedes derfor kraftigt, og Chr. V var personlig optaget heraf. Det var lykkedes kongen at samle tømmer nok til nybygning nr. 10, der med en planlagt udrustning på 90 kanoner skulle være flådens nye flagskib. Inden kølen blev lagt, blev planerne ændret, og der skulle nu være 110 kanoner - og skibet ville derved blive Europas største krigsskib.

Nybygning nr. 10 nåede ikke at løbe af stabelen inden kongens død i august 1699. Da det blev søsat 19. december 1699 blev det derfor navngivet FREDERICUS QUARTUS efter landets nye konge Fr. IV.

Linieskibet FREDERICUS QUARTUS forblev det største sejlførende orlogsskib, der nogensinde er bygget i Danmark. At skibet betegnes som linieskib betyder, at det havde to gennemgående kanonbatteridæk. Det var et tremastet skib - med fokkemast, stormast og mesanmast med en længde på 185 fod (58 meter), en bredde på 50 fod (15,7 meter) og det stak 21 fod i søen. Udrustningen var som nævnt på 110 kanoner, og det krævede en besætning på 950 mand.

Den danske flåde bestod i år 1700 af 33 linieskibe, 9 fregatter og 33 mindre fartøjer med i alt 2778 kanoner. Fuld besætning krævede 17.446 mand, og den faste stok var dengang normalt 4000 mand.

FREDERICUS QUARTUS blev 26. juni efter en prøvetur afleveret til den danske Marine. Prøveturen blev noget af en fiasko, idet skibet grundstødte sydøst for Dragør. Den grund, FREDERICUS QUARTUS stod fast på, var indtil da ukendt og fik omgående navnet Quartusgrunden. Også skibets størrelse viste sig at være et problem. Det enorme skrog var for højt, og når det fik drift af vinden, lænede det sig nemt, så de nederste kanonporte måtte holdes lukkede - skibet var simpelthen for stort til de danske farvande.

Indtil 1709 førte skibet en relativ rolig tilværelse, men så brød den Store Nordiske krig ud, og FREDERICUS QUARTUS blev tildelt hovedflåden som admiralskib. I 1710, da hovedflåden lå opankret i Køge Bugt - blandt andet for at sikre skibsfarten til og fra Tyskland - blev danskerne den 4. oktober overrasket af en svensk flådeafdeling. De fleste danske skibe nåede ikke at lette anker, før svenskerne angreb. Linieskibet DANNEBROGE kom i brand og sprang i luften med dets chef Ivar Huitfeldt og hele den 700 mand besætning.

I både 1711 og 1712 var FREDERICUS QUARTUS til søs og havde flere træfninger med svenske

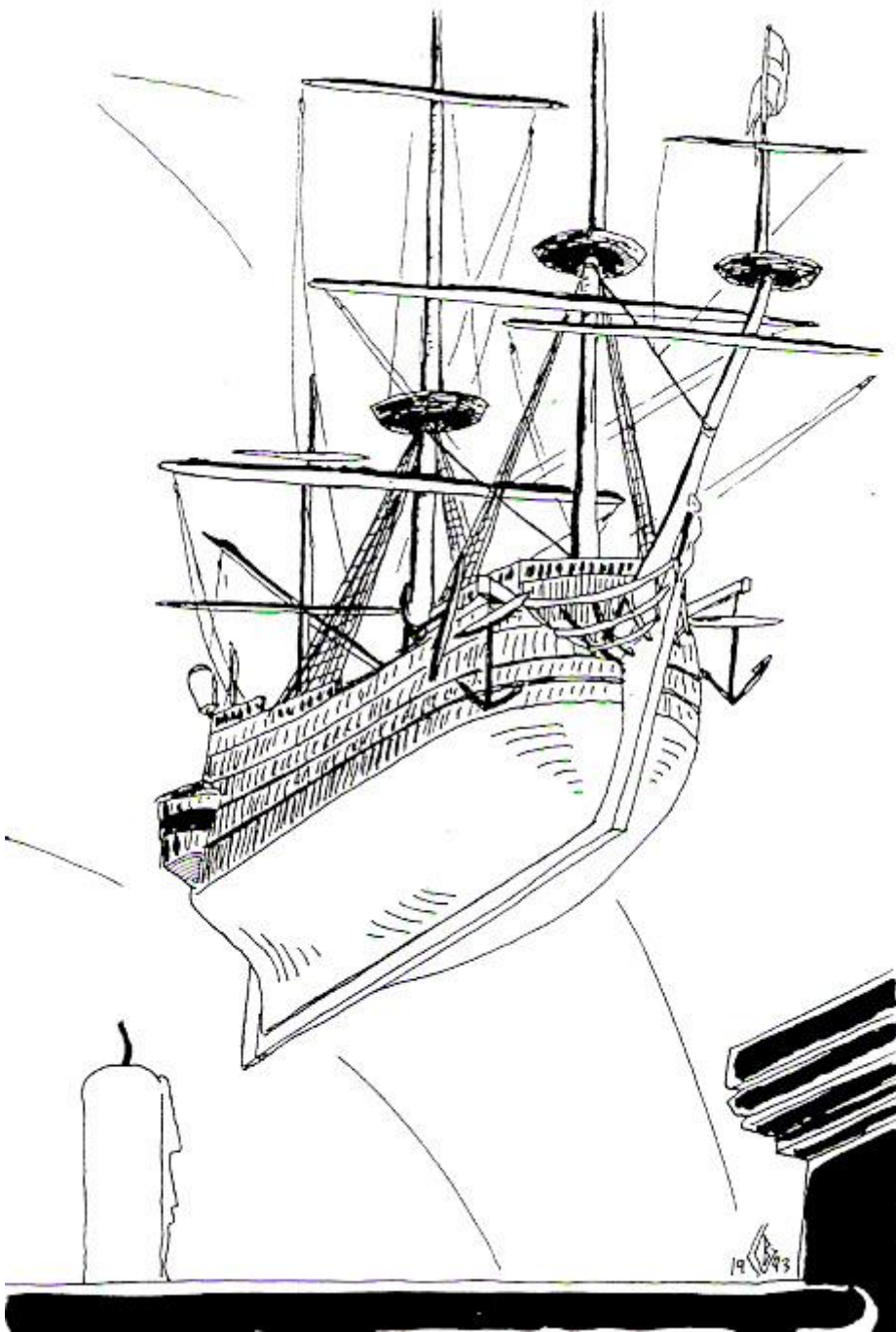
orlogsskibe, men i efteråret 1712 blev skibet oplagt for aldrig mere at komme til søs. Det kan synes mærkeligt, at et så stort skib i en krigssituation fik lov at ligge uvirksom hen, men FREDERICUS QUARTUS var dels en dårlig sejler og dels på grund af sin størrelse meget upraktisk i grundede farvande - og dertil kom, at det kostede mange penge at bemane det store skib med næsten 1000 mand.

Skibet var dog endnu brugbart, og det forblev en latent trussel mod vor arvefjende. I 1715 blev det admiralskib for en af flådens tre eskadrer, og i 1717 gennemgik det en hovedreparation - men dette til trods lå det fortsat oplagt i flådens leje. Her blev det liggende til Fr. IV's død i 1730, hvor FREDERICUS QUARTUS udgik af flådens tal, og i 1732 blev skibet ophugget.

Modellen af FREDERICUS QUARTUS, der er ophængt i Mårslet kirke, er udført i størrelsesforholdet 1:50 af Albert og Orla Fischer Laursen. Skibsmodellen blev i 1986 købt og foræret af tre søskende i sognet til ophængning i Mårslet kirke. Modellen af FREDERICUS QUARTUS blev på højtidelig vis ført ind i kirken under en festgudstjeneste pinsedag 1987.

Jens Juel

I 1699 udnævnte Fr. IV statsmanden JENS JUEL til generaladmiral og chef for admiralitetet, og han kom til at lede klargøringen af den danske flåde 1699-1700. Han nåede at få hejst sit flag på den udrustede flåde, men måtte kort tid efter gå syg i land, og han døde i maj 1700.

JENS JUEL var tidens mest betydende statsmand, og ved sit 2. giftermål fik han tilknytning til Mårslet. Da VILHELM GYLDENKRONE - den første baron på Vilhelmsborg - døde i 1683, efterlod han sig den kun 23-årige REGITZE SOPHIE VIND som enke. I 1686 blev hun gift med JENS JUEL, og ægteskabet varede til Regitzes død i 1692. JENS JUEL blev en hjælpsom stedfader for Regitzes og Vilhelms fem sønner. Christian Gyldenkrone, den ældste af sønnerne, overtog som 16drig herregården Vilhelmsborg ved moderens død, og mens han var på udenlandsrejse 1694-97, styrede JENS JUEL baroniet Vilhelmsborg. Efter Christians hjemkomst ledsagede han JENS JUEL på en af dennes mange rejser til Sverige. Der bestod et nært forhold mellem de to. Der findes i Mårslet flere papirer - blandt andet degneudnævnelser - med JENS

JUELS underskrift.

JENS JUEL havde ved brylluppet med Regitze fået tilført godset Christianssæde på Lolland. I det sogn, hvor godset lå, ejede han også sognekirken, Tirsted kirke. Kapellanen ved denne kirke - Mads Bergenhammer - blev i 1690 kaldet som sognepræst til Mårslet kirke, hvor han virkede i 37 år.

JENS JUELS karriere i statsadministrationen begyndte i 1655 efter studier på Sorø Akademi og udenlandske studierejser. I 1671 var han mellem de første danskere, der blev udnævnt til Ridder af Dannebrog. Den største hæder indlagde han sig i Den Skånske krig (1675-79). Den 30. juni 1677 sendtes han af kongen ud til broderen Niels Juel, der som admiral lå med den danske flåde i Køge Bugt mellem Stevns og Falsterbo, og således kom JENS JUEL til at deltage i den følgende dags slag, da Niels Juel 1. juli 1677 besejrede den i størrelse overlegne svenske flåde i vort mest berømte søslag - slaget i Køge Bugt.

Om JENS JUELS tilknytning til FREDERICUS QUARTUS vides intet, men han har som generaladmiral set skibet løbe af stabelen, og som flådens flagskib var det med i den flåde, han klargjorde til krigen i 1700.

Mårslet og havet

Kirkeskibet - kirkens langhus fra kor til tårn - er menighedens rum i kirken. Betegnelsen menes at symbolisere Jesu skib på Genezaret sø eller Noas ark.

I mange kirker - særlig i byer og sogne, der har tilknytning til havet er der ophængt skibsmodeller til minde om byens eller sognets forbindelse med havet, og det ophængte kirkeskib er gledet ind som en naturlig del af kirkens udsmykning.

Skønt Mårslet sogn er beliggende inde i landet, har havet tidligere haft stor betydning for sognet, og ved sognedragningen fik Mårslet tildelt et stykke kystlinie som sognegrænse. Nogen betydning heraf kan være svær at se i dag, men det havde dengang meget stor betydning, at sognet havde adgang til havet - dengang havets "veje" var mere farbare, fremkommelige og sikre end vejene til lands.

I dag vil ingen finde på at besejle Giber Å, men der er ingen tvivl om, at åen har været sejlbar og således været adgangsvej fra havet ind i sognet - før vandmøllerne, vandfaldet og søen ved Vilhelmsborg blev anlagt. Ved Fulden skal der i Kapelbækken være fundet rester af en båd - men den kan stamme fra en offergave.

Sognets kyststrækning blev virkelig brugt som havn. Ved Moesgård Strand - syd for Fiskerhuset - kaldes en lokalitet i skoven ved kysten fortsat Favntræpladsen. Herfra blev træ fra skoven helt op til 1800-tallet udskibet på mindre både, der bragte træet ud til et større skib, der lå for anker ud for

kysten.

Jo, det lille stykke sognegrænse, der følger kystlinien ved Fiskerhuset, har tidligere haft stor betydning for sognet - meget mere end vi og sommerens badegæster ved Moesgård Strand i dag tænker på. Mårslet var vendt mod havet, Mårslet sogn var afhængig af havet - og derfor helt naturligt, at der i dag findes ophængt et kirkeskib i Mårslet kirke.

HANS MØLLER